

УДК 343.98:343.34

О.В. ТАРАН, канд. юрид. наук, Національна академія внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Ключові слова: законодавство, вдосконалення, охорона праці, правоохоронні органи

В Конституції України та у загальних принципах міжнародного права визначено, що людина, її життя і здоров'я, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, кожен має право на належні, безпечні та здорові умови праці. Тобто, держава зобов'язана забезпечити всім працюючим захист здоров'я та життя у процесі трудової діяльності.

Загальні принципи державної політики у сфері охорони праці, визначені законодавством України, спрямовані на створення належних, безпечних та здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням, адаптацію трудових процесів до спроможності працівника з урахуванням стану його здоров'я і психологічного стану, що узгоджується з принципами захисту здоров'я працівників, визначеними у конвенціях Міжнародної організації праці, директивах Європейського Союзу [1].

У той же час системні зміни суспільного устрою, економіки, соціальної сфери, особливості державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про охорону праці, існуючого розподілу повноважень між органами, що його здійснюють та інші фактори сьогодні зумовлюють необхідність перегляду та реальної оцінки стану законодавства та системи правових заходів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини у трудовому процесі.

У цьому контексті, правоохоронні органи, завданням яких є боротьба зі злочинами, у

тому числі з порушеннями вимог законодавства про охорону праці, не можуть залишатись осторонь обговорення проблем правового регулювання у галузі охорони праці, оскільки діяльність з розкриття і розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці безпосередньо пов'язана з пошуком, аналізом та застосуванням відповідних норм законодавства.

У різний час, досліджуючи проблеми методики розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці (І.М. Беляєва, Ш.К. Вахітов, В.К. Глістін, М.С. Грінберг, І.Ю. Єрмаков, С.А. Квелідзе, Н.Л. Потапова, М.П. Яблоков та ін.), кримінально-правової охорони безпечних умов праці (О.О. Батурина, В.І. Борисов, А.П. Бороданков, М.С. Брайнін, В.К. Глістін, М.С. Грінберг, С.А. Квелідзе, П.В. Кобзаренко, І.П. Лановенко, П.С. Яні та ін.), усі, без виключення автори приділяли увагу поточному стану та перспективам вдосконалення законодавства у галузі охорони праці, що свідчить про значущість проблеми. Разом із тим, беручи до уваги той факт, що більшість наукових розробок, присвячених даній тематиці відбувалась майже тридцять років тому, а отже, деякі їх положення, зокрема, щодо стану правового регулювання у галузі охорони праці вже об'єктивно не відображають сучасний стан законодавства, автор присвятив дану статтю огляду сучасного стану законодавства у галузі охорони праці та перспектив його вдосконалення, адже це питання сьогодні цікавить широке коло суб'єктів, діяльність яких пов'язана із його застосуванням. У першу чергу мова йде про правоохоронні органи, які прямо зацікавлені у тому, щоб нормативно-правова база у галузі охорони праці відповідала сучасним реаліям, і тому активно долучаються до розробки відповідних законопроектів, пропонують внесення змін та доповнень до існуючого законодавства, адже результати моніторингу та правозастосовчої практики свідчать про реальну необхідність коригування законодавства.

Так, серед іншого, сьогодні потребує додаткового нормативно-правового регулювання діяльність органів, які наділені контрольно-наглядовими повноваженнями та мають право здійснювати дозвільні процедури, оскільки їх робота супроводжується чисельними порушеннями, що виявляються у ході перевірок в порядку нагляду; негативним чином на стан законності у галузі охорони праці та безпеки виробництва впливають факти дублювання функцій органів, які здійснюють нагляд та контроль за додержанням вимог законодавства про охорону праці; зберігається проблема надлишкового адміністрування з боку держави, а заходи, що вживаються для оптимізації повноважень органів державної виконавчої влади, які виконують контрольно-наглядові функції, не є достатніми.

Тому правоохоронні органи, усвідомлюючи необхідність системних змін, які неможливі без удосконалення законодавства, беруть активну участь у підготовці проектів законів, які спрямовані на вдосконалення законодавства у галузі охорони праці. Така участь у правотворчості має велике значення, оскільки сприяє оперативному підвищенню якості законодавства, у тому числі, й шляхом усунення порушень законоположень вже на етапі підготовки правових актів.

Зважаючи на те, що вдосконалення законодавства у галузі охорони праці та практика його застосування належать до пріоритетних напрямів державної політики, згадані питання наразі є предметом обговорення усіма зацікавленими державними органами та громадськими організаціями, серед яких представники Держгірпромнагляду, профільних Комітетів Верховної Ради України, Генеральної прокуратури, Міністерства охорони здоров'я, Федерації профспілок України, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, громадських організацій.

17.11.2010 року у Верховній Раді України було проведено парламентські слухання «Про стан промислової безпеки та охорони праці»,

де було розглянуто актуальні питання проблеми та визначено основні напрями удосконалення діючого законодавства. За результатами парламентських слухань було внесено відповідний Проект Постанови Верховної Ради України про Рекомендації парламентських слухань на тему «Про стан промислової безпеки та охорони праці», який наразі перебуває на доопрацюванні у профільному Комітеті Верховної Ради.

Завдяки особистій присутності та участі автора статті у зазначених парламентських слуханнях вбачається можливим детальніше зупинитися на рекомендаціях щодо вдосконалення законодавства у галузі охорони праці, які мають важливе значення для правоохоронних органів, які здійснюють розкриття і розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці.

Так, Верховній Раді України рекомендовано забезпечити прийняття Трудового кодексу України, законів про промислову безпеку, про професійний розвиток персоналу на виробництві, про соціальний діалог, про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування та інших законодавчих актів, спрямованих на адаптацію законодавства України до міжнародних норм.

Кабінету Міністрів України ініціювати питання щодо реформування органів державного нагляду за додержанням законодавчих та інших нормативно-правих актів з охорони праці, передбачивши оптимізацію їх організаційної структури, перехід від принципу реагування на порушення правил безпеки та страхові випадки до нагляду за реалізацією роботодавцями ефективної системи управління професійними ризиками на підприємствах.

Розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроекти:

– щодо адміністративної та кримінальної відповідальності посадових осіб за порушення законодавства про охорону праці, приховування від розслідування та обліку у встановленому порядку нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, несвоєчасне прове-

дення атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці;

– про внесення змін до Закону України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» на підставі Конвенцій Міжнародної організації праці № 81 та № 129 щодо виведення державного нагляду з промислової безпеки та охорони праці зі сфери дії закону;

– відповідно до Закону України «Про охорону праці» вирішити питання про створення структурних підрозділів з охорони праці у центральних органах державної виконавчої влади, органах виконавчої влади Автономної Республіки Крим та виконавчих комітетах органів місцевого самоврядування.

Прийняти Постанови Кабінету Міністрів України:

– про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів від 04.06.2008 р. № 502 щодо виведення зі сфери її дії органів Держгіпромнагляду та Держнаглядпраці;

– про затвердження концепції змістової та структурної побудови нормативно-правових актів з охорони праці та програми їх розробки на методологічній основі, яка б відповідала сучасним економічним та трудовим відносинам, з урахуванням вимог міжнародної організації праці та директив Європейського союзу у цій галузі;

– про затвердження нової редакції Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

3. Центральним органам виконавчої влади у межах компетенції:

– забезпечити поступовий перегляд та приведення нормативно-правових актів з питань охорони праці до вимог сьогодення з урахуванням адаптації національного законодавства у галузі охорони праці з Європейським законодавством та міжнародними актами.

4. Держгіпромнагляду разом із Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України: створити некомерційний інтернет-портал

інформаційно-довідкового забезпечення зацікавлених юридичних та фізичних осіб за усіма аспектами охорони праці, включаючи нормативно-правове забезпечення, аналіз причин виробничих травм та професійних захворювань, розповсюдження вітчизняного та міжнародного досвіду збереження здоров'я працівників [2].

На теперішній час з метою вдосконалення законодавства про охорону праці вже проведено значний обсяг роботи. Так, розроблені проекти Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону праці та охорону надр» та «Про промислову безпеку», триває підготовка Трудового кодексу, переглядаються інші нормативно-правові акти у галузі охорони праці.

Зокрема, законопроектом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону праці та охорону надр» передбачене підвищення адміністративної та кримінальної відповідальності, до якої будуть притягувати винних у порушенні законодавства. Новелою цього документу є встановлення відповідальності за керівників підприємств, інших службових осіб за приховування нещасних випадків на виробництві та не розслідування їх у встановленому порядку. Пропонується внести зміни до:

1. Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема, у ст.41:

– у абзаці другому частини другої слова «від двох до п'яти» та «від п'яти до десяти» замінити відповідно словами «від чотирьох до десяти» та «від двадцяти до сорока»;

– доповнити статтю частиною такого змісту:

«Ненадання (приховування) в установленому порядку інформації про нещасний випадок на виробництві – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та фізичних осіб-підприємців від двадцяти до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян».

2. Кримінального кодексу України:

– у абзаці другому частини 1 статей 267, 271, 272, 275 слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від ста до двохсот». [3].

Таким чином, сьогодні можна констатувати, що завдяки спільним зусиллям та активній участі суб'єктів, які зацікавлені у перегляді та оновленні нормативно-правих актів з охорони праці дана об'єктивна оцінка стану та визначені основні напрями розвитку та вдосконалення законодавства про охорону праці, що дозволяє напрацьовувати нові, сучасні практичні рішення, які допоможуть створити цілісний правовий простір у згаданій галузі.

Очікувані позитивні зміни, у свою чергу, мають безпосередньо вплинути на покращення стану забезпечення та дотримання прав працюючих на безпечні умови праці, підвищення ефективності заходів кримінально-правового впливу, якість розслідування порушень вимог законодавства про охорону праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Парламентські слухання «Про стан промислової безпеки та охорони праці» : від 17.11.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl1711110.htm.

2. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан промислової безпеки та охорони праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=39155.

3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону праці та охорону надр» (реєстр. № 9071 від 23.08.2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dnopr.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=4167&Itemid=126.

Таран О. В. Сучасний стан і перспективи вдосконалення законодавства у галузі охорони праці / О. В. Таран // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 770–773 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11tovgor.pdf>

Виконано аналіз сучасного стану правового регулювання у галузі охорони праці, наголошено про роль та важливість участі правоохоронних органів, які здійснюють розкриття і розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці в удосконаленні законодавчої бази, визначенні напрямів її подальшого розвитку.

Таран Е.В. Современное состояние и перспективы усовершенствования законодательства в области охраны труда

Выполнен анализ современного состояния правового регулирования в области охраны труда, отмечается роль и важность участия правоохранительных органов, которые осуществляют раскрытие и расследование преступлений, связанных с нарушением требований законодательства об охране труда в усовершенствовании законодательной базы, определении направлений ее дальнейшего развития.

Taran O.V. Current State and Prospects of Improvement of Legislation on Labor Protection

The article examines the current state of the legal regulation of occupational safety and health, notes the role and importance of law enforcement officers who carry out detection and investigation of crimes related to violation of labor protection legislation to improve the legislative framework, identify areas of further development.